

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
IQTISODIYOT VA MOLIYA
VAZIRLIGI

“YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA

YILLIK HISOBOT

(2023-yil yakuni bo‘yicha)

**Тошкент
2024 й.**

Ushbu hisobot O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabdagi “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida” PQ-436-son qarorida belgilangan topshiriqqa asosan tayorlandi hamda 2030-yilgacha har yili tayyorlanib chop etiladi. Mazkur hisobotda 2023-yil davomida yashil iqtisodiyot va yashil o‘tish bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar va joriy yilda amalga oshirilishi rejalashtirilayotgan tashabbuslar, loyihalar va chora-tadbirlar xaqida ma’lumot berilgan.

I. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish sohasida 2023 yil davomida amalga oshirilgan ishlar, loyihalar va erishilgan kelishuvlar.

1. 2023-yil may oyida Samarqand shahrida bo‘lib o‘tgan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETT) Boshqaruvchilar kengashining “Muvofiqlikka sarmoya kiritish” mavzusidagi 32-yillik yig‘ilishi doirasida Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Yevropa ittifoqi va Fransiya taraqqiyot agentligi (FTA) o‘rtasida “O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyot hamkorligi bo‘yicha” 10,2 mln yevro miqdorida texnik ko‘mak mablag‘lari ajratilishiga qaratilgan kelishuv imzolandi.

Ma’lumki, bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabdagi “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-436-sonli qarori va O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish Strategiyasi doirasida “yashil” va inklyuziv iqtisodiy o‘tishni ta’minlash borasida belgilangan vazifalar ijrosi yuzasidan samarador ishlar amalga oshirilmoqda. Fransiya taraqqiyot agentligi bilan hamkorlikda O‘zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o‘tishga ko‘maklashishga

qaratilgan “Yashil” iqtisodiyot bo‘yicha davlat siyosati sohasida qarz dasturi loyihasi amaliyotga tatbiq etilmoqda. Mazkur dastur doirasida qazilma yoqilg‘ilari subsidiyalarini xatlovdan o‘tkazish va qisqartirish, iqtisodiyotni dekarbonizatsiyalash bo‘yicha uzoq muddatli strategiyani ishlab chiqish, milliy miqyosda issiqxona gazlari tashlanmalarining monitoringi, hisoboti va tekshiruvi (MRV) tizimi joriy etish, “yashil” byudjetlashtirish va soliqqa tortishni joriy qilish hamda boshqa yo‘nalishlarda ishlar amalga oshirilmoqda. Mazkur amalga oshirilayotgan loyihalar O‘zbekiston Respublikasining “yashil”

iqtisodiyotga o'tish strategiyasi doirasida "yashil" va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini yanada oshirish, jumladan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish hamda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida resurslarni tejashga erishish rejalashtirilgan.

2. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YeTTB) Boshqaruvchilar kengashining 32 yillik yig'ilishi doirasida O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ushbu "Moliya vazirlarining iqlim bo'yicha koalitsiyasi"ga qo'shilish tashabbusini bildirildi.

Ma'lumot uchun: Hozirda barcha davlatlar hukumatlari, biznes va fuqarolik jamiyati vakillari "yashil" o'sish prinsiplarini faol joriy etish orqali iqlim o'zgarishiga qarshi kurash bo'yicha harakatlarini birlashtirmoqda. Bugungi kunda Koalitsiyaga 80 dan ortiq davlatlarning moliya vazirlari a'zo hisoblanadi.

Ushbu koalitsiya Jahon bankining qo'llab-quvvatlashi natijasida tashkil etilgan bo'lib, asosiy maqsadi iqtisodiy va moliyaviy siyosatni ishlab chiqishda iqlim masalalarini hisobga olish, iqlim bilan bog'liq asosiy muammolar bo'yicha xabardorlikni oshirish, moliya vazirliklarida ushbu yo'nalishdagi salohiyatini oshirish hamda iqlim o'zgarishini oldini olish bo'yicha global harakatlarni qo'llab-quvvatlashdan iborat. Koalitsiya doirasida ilgari surilayotgan Xelsinki tamoyillari O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tish Strategiyasida belgilangan ustuvor maqsadlariga mos keladi. Xususan, Xelsinki tamoyillariga muvofiq iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy harakatlarni fiskal siyosat va davlat moliyasini faol jalb etgan holda amalga oshirish O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan olib borilayotgan islohotlar bilan mutanosibdir. Koalitsiya doirasida ilgari surilayotgan Xelsinki prinsiplarini quyidagilardan iborat:

- Siyosat va amaliyotni Parij bitimi doirasida qabul qilingan majburiyatlarga moslashtirish;
- Iqlim o'zgarishi sohasidagi tajriba va amaliy bilimlarni o'zaro almashish;
- Samarali uglerod savdosini yo'lga qo'yish bo'yicha tegishli choralar ko'rish;
- Makroiqtisodiy siyosat, fiskal rejalashtirish, budjetlashtirish, davlat investitsiyalarini boshqarish va xaridlar amaliyotida iqlim o'zgarishini hisobga olish;
- Investitsiyaviy muhitni osonlashtirish orqali iqlim masalalarini moliyalashtirish uchun xususiy manbalarini safarbar qilish;
- Parij bitimi bo'yicha taqdim etilgan milliy miqyosda belgilangan hissalarini (NDC) shakllantirish va amalga oshirishda faol ishtirok etish.

3. O‘zbekistonda mahsulotlar qayta tiklanuvchi energiya manbalari hisobidan va ekologik jihatdan toza texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilganligini tasdiqlovchi hamda bu bilan bog‘liq barcha jarayonlarni kuzatib borish imkonini beruvchi “yashil sertifikatlar” tizimi joriy qilindi.

**The International
Tracking Standard
Foundation**

Founder of I-REC

O‘zbekiston Respublikasi
Prezidentining **2023-yil 12-
maydagi PQ-156-son**
“Yashil energiya”
sertifikatlari tizimini joriy
etish chora-tadbirlari
to‘g‘risida” gi qarori qabul
qilindi. Qarorga muvofiq

Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Energetika vazirligi va “O‘zbekgidroenergo” aksiyadorlik jamiyatining elektr energiyasining qayta tiklanuvchi manbalardan foydalangan holda ishlab chiqarilganini tasdiqlovchi “yashil energiya” sertifikatlarini tizimini bosqichma-bosqich:

2023-yil 1-iyuldan boshlab — “O‘zbekgidroenergo” aksiyadorlik jamiyati tizimidagi gidroelektr stansiyalarida ishlab chiqarilgan elektr energiyasi uchun;

2023-yil 1-oktabrdan boshlab - quyosh, shamol va gidroelektr stansiyalarida hamda qayta tiklanuvchi boshqa energiya manbalaridan foydalangan holda ishlab chiqarilgan elektr energiyasi uchun joriy etish belgilandi.

Mazkur tizimga ko‘ra, qayta tiklanuvchi energiyani ishlab chiqaruvchilar “yashil sertifikat”ni yakuniy foydalanuvchiga (tovarlar ishlab chiqaruvchilar, iste‘molchilar) sotadi va bu bilan energiyaning “**tozaligi**”ga kafolat beradi. Ushbu tizimlar barcha rivojlangan hamda **50 dan** ortiq rivojlanayotgan mamlakatlarda joriy qilinib, **2022-yilda** uning bozori hajmi **23,4 mlrd. dollarini** tashkil qilgan bo‘lib, **2030 yilga** kelib bu ko‘rsatkich **110,9 mlrd. dollarni** tashkil qilishi kutilmoqda. Xalqaro sertifikatlash tashkilotlaridan Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini sertifikatlash xalqaro jamg‘armasi (The International Tracking Standard Foundation – **I-REC**) standartlari **50 dan** ortiq mamlakatlarda (Xitoy, BAA, Turkiya, Malayziya, Braziliya, Meksika va b.) amal qiladi. Bu esa yakuniy foydalanuvchilarga o‘z mahsulotlarini sotish va eksport qilish hajmini oshirish (Evropa **Ittifoqida sertifikatlar majburiydir**), xalqaro va xorijiy moliya tashkilotlaridan “**yashil**” investitsiyalar va “**yashil**” kreditlarni jalb qilish imkonini beradi.

O‘zbekistonda 2026-yilga borib umumiy quvvati 1 247 MVt bo‘lgan 5 ta FES va umumiy quvvati 3 100 MVt bo‘lgan 7 ta shamol elektr stansiyalari (keyingi o‘rinlarda – SHES) hamda umumiy quvvati 868 MVtga teng bo‘lgan gidroelektr stansiyalari (keyingi o‘rinlarda – GES) ishga tushirilishi natijasida mahallaiy ishlab chiqaruvchi

korxonalar uchun o‘z mahsulotlarini “yashil” energiya asosida ishlab chiqarganligini ko‘rsatish hamda barqaror rivojlanish bo‘yicha xalqaro standartlarni (GHGP, CDP, RE100) bajarishda sertifikatlardan foydalanish imkoniyatini yaratish.

“Yashil energiya” tizimini joriy etilishini kengaytirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 29-sentyabrdagi ““Yashil energiya” sertifikatlari joriy etilishini kengaytirish va “yashil moliyalashtirish” mexanizmlarini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 515-son qarori qabul qilindi. Mazkur qaror bilan:

– *Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan elektr energiyasi ishlab chiqaruvchilar (generatsiya obyektlari) va ularning xaridorlarini (ishtirokchilarni) ro‘yxatdan o‘tkazish shartlari, “yashil energiya” sertifikatlarini muomalaga chiqarish, ularning savdosini onlayn platforma orqali amalga oshirish tartibini nazarda tutuvchi “Yashil energiya” sertifikatlarini berish va muomalaga kiritish tartibi to‘g‘risidagi nizom tasdiqlandi;*

– *“yashil energiya” sertifikatlarini muomalaga chiqarish hisobidan O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligiga tushadigan mablag‘lar vazirlik huzuridagi “Yashil iqtisodiyot loyihalari markazi” loyiha ofisining alohida maxsus hisobvaraqlarida jamlanishi belgilandi;*

– *“yashil energiya” sertifikatlari birjalar va birja faoliyati to‘g‘risidagi qonunchilik hamda birja savdolari qoidalariga muvofiq tovar-xomashyo birjasi orqali “yashil energiya” sertifikatlarini sotishga mo‘ljallangan “yashil energetika seksiyasi”da sotilishi belgilandi.*

2024-yil boshida Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan ishlab chiqarilgan elektr energiya uchun ilk bor 2000 ta “Yashil energiya” sertifikatlari emissiya qilindi. Shu bilan birga, ilk bor Xalqaro qayta tiklanuvchi energiya manbalarini sertifikatlash tashkiloti (I-REC) platformasida “O‘zbekgidroenergo” AJga tegishli 4 ta generatsiya obyektlari ro‘yxatdan o‘tkazilgan. O‘z navbatida, “O‘zbekgidroenergo” AJ tomonidan ushbu sertifikatlarni tovar-xom ashyo birjasida e‘lon qilish va sotish bo‘yicha tegishli choralar ko‘rildi.

4. Parij bitimi 6-moddasiga muvofiq qisqartirilgan issiqxona gazlarining xalqaro savdosi mexanizmini sotuvini yo‘lga qo‘yish maqsadida Jahon bilan birgalikda iCRAFT (Innovative Carbon Resource Application for Energy Transition) bo‘yicha loyihasi amalga oshirilmoqda

Bunda, loyihasi doirasida Jahon banki huzuridagi “Uglerod aktivlari transformativ fondi” (*Transformative Carbon Asset Facility – TCAF*) moliyaviy ko‘magida O‘zbekiston hukumatiga uglerod bozorida ishtirok etishda ko‘maklashish maqsadida **45 mln.dollarlik** mablag‘larni 2024-2028 yillar davomida jalb qilinadi.

TCAF – Jahon bankning trust fondi bo‘lib mamlakatlarning uglerod narxini bozorga chiqarish va xususiy sektorga past uglerodli texnologiyalarga sarmoya kiritishga yo‘naltirilgan sa’y-harakatlarini qo‘llab-quvvatlaydi

Mazkur loyihani amalga oshirish yuzasidan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 8-avgustdagi “Jahon banki ishtirokida “Energetika islohotlari uchun innovatsion uglerod resurslarini qo‘llash” loyihasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-271-son qarori qabul qilindi. Loyiha doirasida mamlakatda energetika

sohasida islohotlarini amalga oshirish natijasida qisqaradigan issiqxona gazlari savdosi quyidagio komponentlarga asosan yo‘lga qo‘yiladi:

1-komponent: *Kamaytirilgan emissiyani sotib olish shartnomasi (Emission Reduction Purchase Agreement – ERPA) doirasida issiqxona gazlari uglerod savdosi simulatsiyasi sifatida Jahon bankiga o‘tkazilib, O‘zbekistonga qaytariladi va 20 mln.dollarlik grant mablag‘lari ajratiladi.*

2-komponent: *Yumshatish natijalarini sotib olish shartnomasi (Mitigation Outcome Purchase Agreement – MOPA) doirasida qisqartirilayotgan issiqxona gazlarini halqaro uglerod savdosi amalga oshirilib, Jahon bankiga qaytarib bo‘lmaydigan tarzda to‘liq o‘tkaziladi va 25 mln.dollarlik mablag‘lar ajratiladi.*

Bundan tashqari mazkur loyihani amalga oshirish uchun **2,0 mln.dollar** miqdorida texnik yordam jalb qilinadi. Mazkur texnik ko‘mak O‘zbekiston hukumatining milliy miqyosda belgilangan hissasi (NDC) maqsadlarini va Prezidentning PQ-436-son qaroridagi "Issiqxona gazlari emissiyasini inventarizatsiya qilish, hisobot berish va nazorat qilish davlat tizimini rivojlantirish" va MRV tizimini yaratish uchun yo‘naltiriladi. Shuningdek, qaror bilan loyiha doirasida jalb qolingana mablag‘lar mamlakatda quyidagi islohotlarni amalga oshirilishiga saflanishi belgilandi.

Asosiy yo‘nalishlar	Mas’ul idoralar	Moliyalashtirish miqdori* (mln AQSh doll.)
1-komponent: Qisqartirilgan emissiyalarni sotib olish		
1.1-subkomponent: UNFCCC talablari asosida monitoring, hisobot va tekshirish (MRV) tizimini ishlab chiqish	Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O‘zgidromet	6,00
Issiqxona gazlari kadastri (<i>rasmiy statistika ma'lumotlariga aсосlangan issiqxona gazlarining chiqarilishi va tutib qolinishini tavsiflovchi tizimlashtirilgan ma'lumotlar jamlanmasi</i>)		
Issiqxona gazlari reyestri (<i>issiqxona gazlarining chiqarilishi to'g'risida hisobotlarni o'z ichiga olgan axborot tizimi</i>)		
Uglerod birliklari reyestri (<i>"yashil" loyihalar ro'yxatidan o'tkaziladigan, uglerod birliklari va ular bilan bog'liq operatsiyalar hisobi yuritiladigan axborot tizimi</i>)		
Ma'lumot va axborot markazi		
1.2-subkomponent: "Yashil" o'sish va uglerod savdosi bo'yicha quyidagi vazirlik va idoralarning salohiyatini oshirish: Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Energetika vazirligi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi, Strategik islohotlar agentligi, Hidrometeorologiya xizmati agentligi	Iqtisodiyot va moliya vazirligi	2,00
1.3-subkomponent: Parij bitimi 6-moddasiga muvofiq Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzurida Loyihani amalga oshirish guruhini tashkil etish (<i>issiqxona gazlari emissiyasi savdosi, loyihalarni ko'rib chiqish, MRV, iCRAFT loyihalarini muvofiqlashtirish, monitoring yuritish va boshqalar</i>)	Iqtisodiyot va moliya vazirligi	7,00
Milliy qonunchilik bazasini tayyorlash		
Loyihani amalga oshirish guruhi (markazi)ning nizomini tayyorlash		
UNFCCC talablari asosida loyihani ko'rib chiqishning milliy qoidalarini tayyorlash		
Xalqaro bozorlarda birinchi uglerod sotilishiga qadar moliyalashtirish (ish haqi, texnika)		
"Yashil energiya" sertifikatlari yagona elektron platformasini ishga tushirish		
2-komponent: Iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish natijalarini sotib olish		
2.1-subkomponent: Energy Sector Reforms (energiya regulyatori va UzPower Trade tashkil etish; energiya bozoriga o'tish; energetika sohasidagi huquqiy, tartibga solish, rejalashtirish va institutsional islohotlar, shuningdek, yangi o'quv markazini tashkil qilish va boshqalar)	Energetika vazirligi, Strategik islohotlar agentligi	18,00
2.2-subkomponent: Energiya tariflari (subsidiya) islohotlari va unga taalluqli bo'lgan aloqa kampaniyalari	Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Energetika vazirligi	2,00
Samarali tarif siyosati, narxlarni shakllantirish va amalga oshirish		
2.3-subkomponent: Ijtimoiy zaif uy xo'jaliklarini energiya tariflari islohotlaridan himoya qilish bo'yicha ijtimoiy yordam faoliyati (ijtimoiy xavfsizlik tarmog'i tizimini, ijtimoiy ro'yxatlarni va boshqalarni kuchaytirish)	Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Energetika vazirligi	5,00
2.4-subkomponent: Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish (uy-joylarga quyosh panellari, quyosh suv isitkichlarini o'rnatish va boshqalar) hamda energiya samaradorligini oshirish choralarini (issiqlik nasoslari, quyosh suv isitkich va sovitkich tizimi va boshqalar) ishlab chiqish va pilot loyihalarini amalga oshirish	Energetika vazirligi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi	5,00

5. Iqtisodiyot va moliya vazirligining tashabbusi bilan Iqlim o'zgarishi sohasida Koreya Respublikasi bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadida Koreya vazirliklari bilan birgalikda bitim loyihasi ishlab chiqildi hamda 2023-yilning iyun oyida Toshkent shahrida O'zbekiston Respublikasi Hukumati bilan Koreya Respublikasi Hukumati o'rtasida Iqlim o'zgarishi bo'yicha hamkorlik to'g'risidagi Hadli bitim imzolandi;

Ushbu bitim O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 19-oktabrdagi "Xalqaro shartnomalarni tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-339-sonli qarori bilan tasdiqlangan. Bitim mamlakatlar o'rtasida iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish sohasida hamkorlik qilish hamda Koreyaning zamonaviy texnologiyalarini O'zbekistonda joriy qilish natijasida issiqxona gazi emissiyalarini qisqartirish va ularni xalqaro savdosini

yo'lga qo'yish iqlimga chidamli iqtisodiyotga o'tishda sheriklikni amalga oshirish ga qaratilgan. Bitim doirasida quyidagilar nazarda tutilmoqda:

- qishloq va o'rmon xo'jaligida issiqxona gazlari tashlanmalarini kamaytirish, iqlim o'zgarishiga moslashish strategiyalarini ishlab chiqish;
- iqlim o'zgarishini modellashtirish, bashorat qilish va kuzatish bo'yicha hamkorlik olib borish;
- tomonlar iqlim o'zgarishiga javob beradigan hamda issiqxona gazlari ta'sirini yumshatishga mo'ljallangan texnologiyalarni sanoat tarmoqlarida qo'llash bo'yicha choralarni ishlab chiqadi;
- bitim bajarilishini muvofiqlashtirish uchun ikki davlatning vakillaridan iborat O'zbekiston–Koreya qo'shma qo'mitasi tashkil etiladi. Qo'mita yig'ilishlari yiliga 1 marta navbatma-navbat Koreya va O'zbekistonda o'tkaziladi va hamkorlik bo'yicha ish rejalar ishlab chiqiladi hamda loyihalarni qo'llash samaradorligi baholanadi;
- tomonlarning tadbirkorlari, ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy ta'lim muassasalari va ijtimoiy tashkilotlari iqlim muammolarini hal qilishda

Bitim doirasidagi hamkorlikda issiqxona gazlari tashlanmalarini qisqartirishga oid loyihalar ishlab chiqiladi, iqlim o'zgarishi bo'yicha mutaxassislar o'rtasidagi almashinuvlar amalga oshiriladi hamda ularning malakasi oshiriladi, issiqxona gazlari tashlanmalarini monitoring qilish maqsadida Koreya tajribasi asosida hisobot va tekshiruv tizimi yo'lga qo'yiladi, iqtisodiyotga "yashil" texnologiyalar keng jalb qilinadi va issiqxona gazlari tashlanmalari bo'yicha xalqaro majburiyatlar o'z vaqtida bajariladi. Bugungi Kunda O'zbekiston tomonidan Qo'shma qo'mitaga nomzodlar tasdiqlandi va Koreya tomonidan Qo'shma qo'mitaga nomzodlar tasdiqlanish jarayi ketmoqda. Qo'mita to'liq tasdiqlangandan so'ng issiqxona gazlarini qisqartirishga yo'naltirilgan loyihalarni amalga oshirishni tartibga soluvchi mexanizmlar ishlab chiqilishi rejalashtirilmoqda.

5. 2022 yilning oktabr oyida O'zbekiston va Yaponiya hukumatlar o'rtasida iqtisodiyot tarmoqlarida issiqxona gazi emissiyasini kamaytirishga qaratilgan zamonaviy "yashil" texnologiyalarni jalb qilishni ko'zda tutuvchi Qo'shma moliyalash mexanizmi (JCM – Joint Credit Mechanis) yo'lga qo'yilishi bo'yicha imzolangan Memorandumga asosan ikki davlat vakillaridan iborat bo'lgan Qo'shma kenghash tarkibi imzolandi.

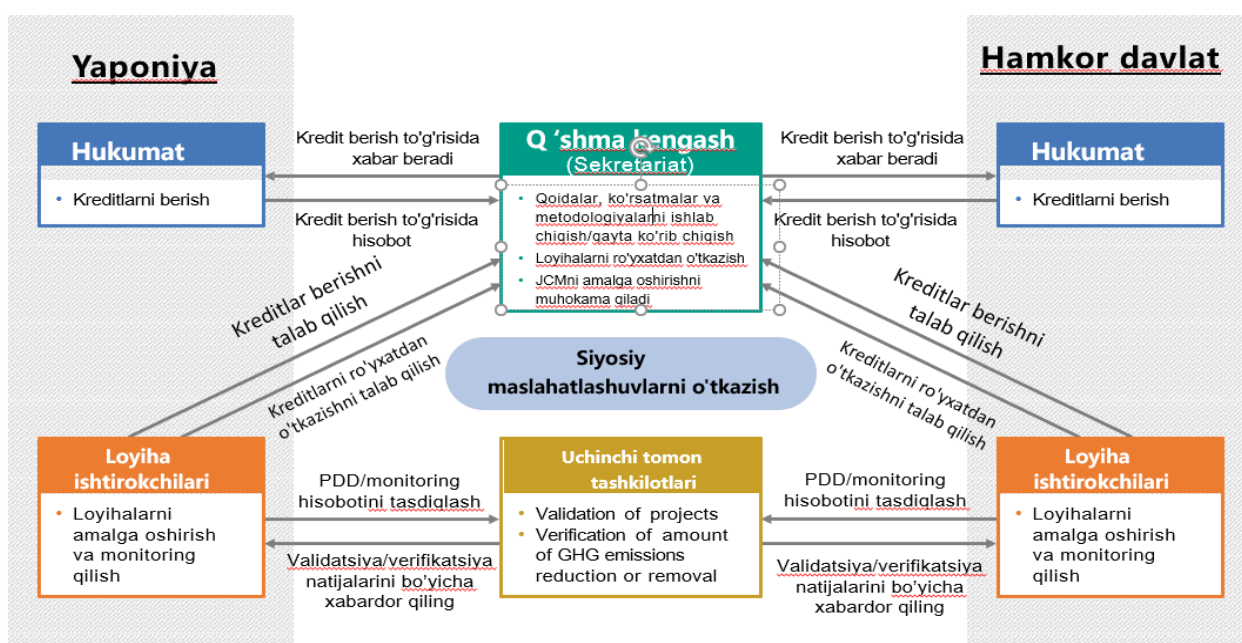

Маълумот учун: Қўшма молиялаш механизми – ривожланаётган мамлакатларда ЖСМ лойиҳалари доирасида қисқартирилган иссиқхона гази эмиссияларининг маълум бир қисмини олиб кетиш эвазига лойиҳа турига ва шартларига қараб Япониянинг замонавий технологияларни жалб қилиш ёки лойиҳа харажатларининг бир қисмини қоплаб бериш бўйича ҳамкорлик тизими

Qo'shma kengash quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- issiqxona gazi emissiyalarini qisqartirishga qaratilgan loyihalarini amalga oshirish tartib qoidalar va mexanizmlarini ishlab chiqish va tasdiqlash;
- loyihalarini ishlab chiqilishi va ularni amalga oshirilishini umumiy muvofiqlashtirish, loyihalar doirasida ekologik jihatdan afzal, shu jumladan energiya samarador va resurslarni tejovchi, chiqindisiz, atrof-muhitga salbiy ta'siri kamaytirilgan Yaponiya va Koreyaning innovatsion texnologiyalarini joriy qilish hamda ushbu yo'nalishda mahalliy mutaxassislar salohiyatini oshirish bo'yicha hamkorlik qilishni qo'llab quvvatlash;
- tanlab olingan loyihalarni xukumatlar o'rtasida kelishilgan tartibda ro'yxatdan o'tkazish va loyihalarni amalga oshirish natijasida qisqartirilgan issiqxona gazlarini ishtirokchilar o'rtasida taqsimotini amalga oshirish;

Xozirgi kunda JCM loyihalarini amalga oshirishni tartibga soluvchi mexanizmlar va tartib qoidalar tasdiqlash uchun Qoshma qo'mida a'zolari tomonidan ko'rib chiqilmoqda.

6. Iqtisodiyot va moliya vazirligi Jahon banki va YETTB bilan birgalikda Iqtisodiyotning dekarbonizatsiyalash va "yashil" rivojlanish modeliga o'tish bo'yicha 2050 yilgacha uzoq muddatli strategiyani (Long Term Decarbonisation Strategy

European Bank
for Reconstruction and Development

Ma'lumot uchun: Parij bitimining 4-moddasiga muvofiq, mamlakatlar 2050 yilgacha uglerod neytralligiga erishishga qaratilgan o'zlarining uzoq muddatli strategiyalarini ishlab chiqishlari lozim.

Strategiya doirasida iqtisodiyot tarmoqlarida uglerod neytralligiga erishish uchun amalga oshiriladigan asosiy chora-tadbir va loyihalar, talab qilinadigan kapital qo'yilmalar hajmi ko'rsatilgan investitsiya rejasi tarmoqlar kesimida tayyorlanadi.

8. Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan Osiyo taraqqiyot banki (OTB) bilan hamkorlikda davlat ulushi ustun mavqeyga ega bo'lgan korxonalarda ESG tamoyillarini joriy etish hamkorlik qilmoqda.

Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan davlat ulushi ustun mavqeyga ega bo'lgan korxonalarda Atrof-muhit, ijtimoiy va korporativ boshqartuv (Environmental, Social and Governance – ESG) tamoyillarini joriy etish bo'yicha Vazirlar Mahkamasi qarori loyihasi ishlab chiqildi, o'rnatilgan tartibda vazirlik va idoralar bilan kelishilib Vazirlar Mahkamasiga taqdin etildi. Mazkur qaror loyihasida quyidagilarni o'z ichiga olgan:

- “yashil” investitsiyalar va kreditlar uchun texnik tartibga solish talablarini ishlab chiqish, shuningdek rag‘batlantiruvchi fiskal va monetar imtiyozlarni o‘rganib chiqish;
- amaldagi va/yoki yangi “yashil” bo‘lmagan loyihalarga bosqichma-bosqich moratoriy kiritishni imkoniyatlarini o‘rganib chiqish;
- ustav kapitalida davlat ulushi ustun mavqega ega korxonalarining tegishli boshqaruv organlarida SDG, CSR, ESG tamoyillarini joriy etish;
- ISO14000 Atrof-muhitni muhofaza qilish standartlarini joriy qilish imkoniyatlarini ko‘rib chiqish;
- korxonalarining yillik hisobotlarida, korxonaning nomoliyaviy hisobotlarida, jumladan yirik sanoat korxonalarida energiya auditni joriy qilish, ekologik samaradorlik ko‘rsatkichlarini davriy e‘lon qilib borishni nazarda tutuvchi boshqaruv siyosatini tasdiqlash va uni joriy etish ko‘zda tutilgan.

Mazkur qaror loyihasi qabul qilingandan so‘ng quyidagi natijalarga erishish kutilmoqda:

- ustav kapitalida davlat ulushi ustun mavqega ega korxonalarining tegishli boshqaruv organlarida SDG, CSR, ESG tamoyillari joriy etiladish;
- ustav kapitalida davlat ulushi ustun mavqega ega korxonalar nomoliyaviy yillik hisobotlarida, energiya audit va ekologik samaradorlik ko‘rsatkichlarini davriy e‘lon qilib borish bo‘yicha boshqaruv siyosatini ishlab chiqsin, ishlab chiqilgan boshqaruv siyosati ishlab chiqiladi va tasdiqlanadi;
- nomarkazlashtirish siyosati davom ettiriladi, “yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha mahalliy hokimiyat organlari faoliyati takomillashtiriladi.

Bugungi kunda mazkur qaror tasdiqlash jarayonida bo‘lub 2024-yilning ikkinchi yarmida tashdiqlanishi kutilmoqda.

10. Evropa ittifoqi tomonidan moliyalashtirilayotgan “Hokimlarning Global kelishuv kotibiyati tomonidan iqlim va energetika masalalari bo‘yicha qo‘llab-quvvatlash” (Support to the Secretariat of the Global Covenant of Mayors for Climate and Energy – GCoM) loyihasi amalga oshirilmoqda.

Loyihaning maqsadi shahar va tumanlar darajasida iqlim o‘zgarishini oldini olish, ekologik barqarorlikni ta‘minlash, aholining qulay tabiiy muhitda hayot kechirishi uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratish, “yashil” iqtisodiyot hamda “yashil” energetikani rivojlantirish hisoblanadi.

Shuningdek, loyiha xorijiy hamkor tomonidan moliyalashtirilishi hamda keyingi o‘rinlarda hududlarga investitsiyalar yo‘naltirilishi ko‘zda tutilgan. Mazkur loyiha doirasida Qoraqalpog‘iston Respublikasining Nukus shahri, Xorazm viloyatining Urganch shahri, Buxoro viloyatining Buxoro shahri, Namangan viloyatining Namangan shahri va Qashqadaryo viloyatining G‘uzor

tumani tanlab olinib, dastlabki o‘rinda ushbu hududlar bo‘yicha harakatlar rejasi ishlab chiqilmoqda. Shu bilan birga, xar bir hudud bo‘yicha ishlab chiqilgan harakatlar rejasining tahlili natijasiga ko‘ra eng maqbul deb topilgan 2 ta hudud tanlab olinishi hamda ushbu **hududlar moliyalashtirilishi** hamda ularga **investitsiyalar yo‘naltirilishi** nazarda tutilgan.

Mazkur loyiha dastlabki muhokamasi 2023-yil 12-yanvar kuni Yevropa ittifoqi ekspertlari, Hokimlarning Global kelishuv kotibiyati va tanlab olingan hududlarning mas’ullari ishtirokida bulib o‘tdi, shuningdek 2023-yil 22–24-fevral kunlari Yevropa ittifoqi ekspertlari hamda Hokimning global kelishuvi vakillari tomonidan mazkur loyiha mazmun-mohiyatini to‘liq tushuntirish bo‘yicha Toshkent shahrida seminar tashkil qilindi va unda tanlab olingan hudud mas’ullari o‘z taqdimot materiallari bilan ishtirok etishdi. Ushbu loyiha doirasida iqlim va barqaror energetika sohasida tadbirlarni rejalashtirish maqsadida ular uchun “Iqlim bo‘yicha harakatlar rejasi”ni ishlab chiqish ishlari boshlandi. Mazkur loyiha doirasida Yevropa ittifoqi eksperti - Guido Matey, Hokimlarning Global kelishuv kotibiyati va GSoM loyiha direktori – Puyero Remiti ishtirokida 2023-yil 26–29-iyun kunlari Toshkent shahrida seminar bo‘lib o‘tdi. Ushbu seminarda xorijiy ekspertlar tomonidan “Iqlim bo‘yicha harakatlar reja”larini ishlab chiqishning hozirgi holati haqida ma’lumot berilishi, tanlab olingan shaharlarga ta’sir ko‘rsatadigan asosiy xavflar bo‘yicha o‘tkazilgan tahlillar natijalarini taqdim etilishi, muhokama qilingan xatarlar bilan bog‘liq bo‘lgan moslashish harakatlarining taqdimoti bo‘lib o‘tishi ko‘zda tutilgan. Toshkent shahrida Yevropa Ittifoqining xorijiy ekspertlar tomonidan Tabiatga asoslangan moslashuv harakatlari va yechimlari,

Energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi energiya manbalari, Iqlim loyihalarining ko‘lami va tuzilishini aniqlash va chiqindilar va oqava suvlarni boshqarish mavzusida 2023-yil 27–29-sentabr kunlari navbatdagi seminar bo‘lib o‘tdi. Ushbu seminar yakunida Qoraqalpog‘iston Respublikasining Nukus shahri, Xorazm viloyatining Urganch shahri, Buxoro viloyatining

Buxoro shahri, Namangan viloyatining Namangan shahri va Qashqadaryo viloyatining G‘uzor tumani tomonidan GSoM tashabbusiga qo‘shilish xatlari imzolandi. Mazkur loyiha doirasida ishtirokchi hududlardan loyihani amalga oshirishiga mas’ul bo‘lgan mahalliy hokimiyat xodimlari safidan ishchi guruh tashkil qilindi. Shuningdek, mazkur loyihaning dastlabki muhokamasini o‘tkazish hamda keyingi o‘rinlarda harakatlar rejasini ishlab chiqish maqsadida Yevropa ittifoqi ekspertlari hamda Hokimlarning Global kelishuv kotibiyati vakillari tomonidan seminar tashkil etildi.

11. Iqtisodiyot va moliya vazirligi tashabbusi bilan O‘zbekistanda yo‘lga qo‘yilgan Global kelishuv tashabbusi (UN Global Compact) doirasida respublikada iddal ishlar amalga oshirilmogda.

Birlashgan millatlar tashkiloti (BMT) tomonidan Global kelishuv tashabbusi xususiy sektorda **korporativ ijtimoiy mas’uliyat va barqaror rivojlanish tamoyillarini** (CSR, ESG) joriy qilishga ko‘maklashish bo‘yicha xalqaro tashabbus hisoblanadi. Hozirda dunyoning 160 dan ortiq davlatlardagi 15 mingdan ziyod kompaniyalar, 4 ming NNTlari, 70 dan ortiq biznes-tarmoqlarini birlashtiradi.

Mazkur tashabbus **quyidagi instrumentlar orqali** xususiy sektorga ekologik mas’uliyatni kuchaytirish, **“yashil” texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy qilishni rag‘batlantirish,** ijtimoiy mas’ul tadbirkorlik faoliyatini yuritish bo‘yicha ko‘maklashadi:

- xorijiy ekspert jalb qilish orqali ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) tamoyillarini faoliyatga tatbiq qilish;
- xalqaro biznes inkubator va akseleratorlari orqali tadbirkorlik faoliyatini transformatsiya qilish va investitsiya jalb qilish;
- xalqaro tadbirlar orqali xorijiy yirik kompaniyalar bilan hamkorlik aloqalarini o‘rnatishga ko‘maklashish;
- BMT Global kelishuv akademiyasida malaka oshirish, tajriba almashish.

13. 2022 йилнинг май ойида Ўзбекистон республикаси **Метан эмиссиясини камайтириш бўйича глобал мажбурият** тўғрисидаги ташаббус (Global Methane Pledge)га қўшилди.

Мазкур ташаббусга Ўзбекистон Бухоро шаҳрида бўлиб ўтган Камбағалликни қисқартириш мавзусидаги Халқаро **форум доирасида қўшилди**. Ташаббус унга қўшилган аъзоларнинг 2030-йилгача глобал метан эмиссиясини 2020-йил даражасидан камида **30 фоизга** камайтириш бўйича жамоавий саъй-ҳаракатларга ҳисса қўшиш учун ихтиёрий ҳаракатлар қилишга розилигини билдиради.

Ташаббус доирасида мамлакатда амалий ҳаракатни бошлаш мақсадида Европа тикланиш ва тараққиёт банки билан ҳамкорликда **“Метан эмиссиясини камайтириш миллий дастури”**ни ишлаб чиқиш лойиҳасини амалга ошириш бошланди.

14. Аҳоли ва тадбиркорлик субъектларининг **қайта тикланувчи энергия манбаларидан кенг фойдаланишини** давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмларини жорий этиш, ушбу манбалар орқали электр ва иссиқлик энергияси билан таъминлаш ҳамда маъмурий-маиший бино ва иншоотларда энергия ресурсларидан самарали фойдаланишни рағбатлантириш мақсадида 2022 йил 9 сентябрида Ўзбекистон Республикаси Президентининг **“Энергия тежовчи технологияларни жорий қилиш ва кичик қувватли қайта тикланувчи энергия манбаларини ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”**ги 220-сон фармони тасдиқланди.

Мазкур фармон Республикада қайта тикланувчи энергия манбаларини ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирларни ўз ичига олган. Шунингдек Фармонда аҳоли томонидан ўрнатилган қайта тикланувчи энергия манбалари учун **давлат томонидан компенсация тарзида тўлаб бериладиган** маблағлар ҳажми белгилаб қўйилган.

II. 2023 йилда Ўзбекистонда “яшил” иқтисодиётга ўтишни жадаллаштириш мақсадида амалга оширилиши режалаштирилган дастур, лойиҳа ва чора-тадбирлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳамда Бирлашган миллатлар ташкилотининг тараққиёт дастури (UNDP-United Nations Development Programme) ўртасида Ўзбекистонда **барқарор ривожланишни молиялаштириш, барқарор ривожланиш мақсадлари, молия соҳасида “яшил” иқтисодиёт, “яшил” облигация** каби

лойиҳалар юзасида ҳамкорликни амалга ошириш юзасидан келишилди. Мазкур келишув доирасида 2023 йил давомида Ўзбекистон ҳукумати БМТТД билан **барқарор ривожланишни** иқтисодиёт соҳаларга татбиқ қилиш, **Барқарор ривожланиш мақсадларини** республикада кенг жорий қилиш, **Ўзбекистонда “яшил” облигацияларни** ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий қилиш, **молия соҳасида “яшил” иқтисодиётни** ўрнини ошириш ҳамда **“яшил” лойиҳаларни молиялаштиришга** кўпроқ эътибор қаратиш бўйича ҳамкорлик қилади

2. Ўзбекистон Республикаси **Метан эмиссиясини камайтириш бўйича глобал мажбурият** ташаббуси юзасида **метан эмиссияларини камайтириш чора-тадбирларини** янада қўллаб қувватлаш мақсадида Европа тикланиш ва тараққиёт банки билан ҳамкорликни янада ривожлантирмоқда. Маълумот учун

Ўзбекистон 2022 йилда Бухоро шаҳрида бўлиб ўтган Камбағалликни қисқартириш мавзусидаги Халқаро форум доирасида қўшилган. Европа тикланиш ва тараққиёт банки билан ҳамкорликда **“Метан эмиссиясини**

камайтириш миллий дастурини ишлаб чиқиш” лойиҳасини жадаллаштириш мақсадида Иқтисодиёт ва молия вазирлигида Европа тикланиш ва тараққиёт банки вакиллари билан семинар ўтказилди. Учрашувда 2023 йилда “Метан эмиссиясини камайтириш миллий дастури”ни ҳамкорликда ишлаб чиқишга келишиб олинди.

3. Мамлакатимизда иссиқхона газлари чиқарилишини тартибга солишни йўлга қўйиш мақсадида 2023 йил давомида **“Иссиқхона газларини чиқарилишини чеклаш тўғрисида”** Ўзбекистон Республикасининг Қонуни лойиҳаси ишлаб чиқиши режалаштирилган. Қонун лойиҳаси **иссиқхона газларини чиқарилишини тартибга солиш**, иссиқхона газлари **кадастри**, **реестри** ва **савдо тизими** каби механизмларни ўз ичига олади. Хусусан,

– Ўзбекистон Республикаси ҳудудида амалга оширилган яшил лойиҳалар натижасида қисқартирилган иссиқхона газларининг **ҳажми давлат томонидан тўлиқ тасарруф қилиниши**;

– иссиқхона газларининг чиқарилишини **давлат ҳисоби иссиқхона газларининг чиқарилиши реестрини юритиш** шаклида амалга оширилиши;

– иссиқхона газларининг чиқарилишини давлат ҳисоби ваколатли давлат органи томонидан тартибга солинадиган ташкилотларнинг хўжалик ёки бошқа фаолияти натижасида иссиқхона газларининг чиқарилиши тўғрисидаги аниқ маълумотларни йиғиш ҳамда давлат органлари, юридик шахслар, яқка тартибдаги тадбиркорлар ва фуқароларни ушбу маълумотлар билан таъминлаш мақсадида амалга оширилиши;

– иссиқхона газларининг чиқарилишини давлат ҳисоби маълумотлари **иссиқхона газлари кадастрини тайёрлашда ҳисобга олинади**. Иссиқхона газларининг чиқарилишини давлат ҳисоби ва иссиқхона газлари кадастрини юритиш Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати томонидан белгиланган рўйхатдаги иссиқхона газларига нисбатан амалга оширилиши белгиланади.

4. Ўзбекистон Республикасида қайта тикланувчи энергия манбаларини жорий этилишини янада қўллаб қувватлаш мақсадида мамлакатда **“яшил” энергия сертификатлари тизимини** жорий бўйича ишлари олиб борилмоқда.

Маҳсулотлар қайта тикланувчи энергия манбалари ҳисобидан ва **экологик жиҳатдан тоза технологиялар** ёрдамида ишлаб чиқарилганлигини тасдиқловчи ҳамда бу билан боғлиқ барча жараёнларни кузатиб бориш имконини берувчи **“яшил сертификатлар” тизими** жорий этилмоқда.

Мазкур тизимга кўра, қайта тикланувчи энергияни ишлаб чиқарувчилар “яшил сертификат”ни якуний фойдаланувчига (маҳсулот ишлаб чиқарувчилар, истеъмолчилар) сотади ва бу билан энергиянинг “тозалиги”га кафолат беради.

Бу эса якуний фойдаланувчиларга ўз маҳсулотларини сотиш ва экспорт қилиш ҳажмини ошириш, халқаро ва хорижий молия ташкилотларидан **“яшил” инвестициялар ва “яшил” кредитларни жалб қилиш** имконини беради.

5. 2022 йилда юқорида келтириб ўтилган JSM лойиҳаси доирасида имзоланган меморандум асосида лойиҳаларни саралаш, икки ҳукуматлар вакилларидан ташкил топган Кўшма кенгаш тузилиши, лойиҳаларни амалга оширишни тартиб тамойилини назарда тутувчи ҳужжат лойиҳасини тасдиқлаш ва уларни амалга ошириш режалаштирилган.

6. “Яшил” иқтисодиётга ўтиш самарадорлигини янада ошириш ҳамда “яшил” лойиҳаларни амалга оширишга кўмаклашиш ва “яшил” ўсишга қаратилган илмий тадқиқот ишлари ва стартап лойиҳаларни қўллаб қувватлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳузурида бюджетдан ташқари **“Яшил” иқтисодиётни ривожлантириш махсус жамғармаси** очилиши режалаштирилган.

7. 2023 йил давомида “яшил” иқтисодиёт бўйича барча маълумотларни ўз ичига олувчи **“Яшил” онлайн платформа** ишлаб чиқилиш ишга туширилиши режалаштирилган. Платформада “яшил” иқтисодиётга тегишли барча очик маълумотлар эркин фойдаланишда тақдим этилиб хоҳловчилар ўзларини қизиқтирган маълумотларни олишлари мумкин бўлади.

8. 2023 йил давомида Мамлакатни **кам углеродли ривожлантириш бўйича узоқ муддатли** (2050 йилгача) стратегиясини (LTS) ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш режалаштирилган. Бунда:

– вазирлик ва идоралар вакиллари ҳамда хорижий экспертлардан иборат ишчи гуруҳини шакллантириш;

– мамлакатдаги амалдаги ҳолат таҳлили ва қўлланилиши мумкин бўлган илғор хорижий тажрибани ўрганиш;

– мам углеводли ривожланиш бўйича узоқ муддатли мақсадлар ва устувор йўналишларни ишлаб чиқиш;

– кам углеводли ривожланишнинг тармоқлар кесимидаги асосий кўрсаткичлари миқдорий таҳлил қилиш;

– ҳар бир тармоқ устуворликлари ва прогнозлаштирилган мақсадли кўрсаткичларини интеграцияси асосида миллий иқтисодиёт даражасидаги кам углеводли ривожланиш сценарийларини ишлаб чиқиш;

– амалга оширилган таҳлиллар асосида белгиланган мақсадли кўрсаткичлар ва устувор йўналишлар бўйича амалга ошириладиган асосий ислохотларни ишлаб чиқиш;

– кам углеводли ривожланиш бўйича ислохотларни амалга оширишга зарурий инвестиция режасини ишлаб чиқиш каби топшириқларни амалга ошириш режалаштирилган.

9. 2023 йил давомида “яшил” ўсиш бўйича салоҳиятни ошириш ва инсон капиталини ривожлантириш мақсадида “яшил” иқтисодиёт мавзуларида семинар тренинглар ташкил этилиши режалаштирилган. Семинарлар куйидаги йўналишларда ташкиллаштирилади:

– маҳаллий ҳокимият органлари ва жамоатчиликнинг **иқлим ўзгариши ва табиий офатларнинг таъсирини камайтириш** бўйича салоҳиятларини кучайтириш;

– **“яшил” иқтисодиётга ўтиш устуворликларидан** келиб чиқиб, давлат органлари бошқарув ходимларининг **бошқарув ва режалаштириш салоҳиятларини** ошириш;

– **“яшил” иқтисодиётга ўтишни режалаштириш, амалга ошириш** ва натижаларни доимий баҳолаб бориш бўйича давлат ва хусусий ташкилотларнинг технологик салоҳиятларини мустаҳкамлаш;

– “яшил” ўсиш бўйича доимий фаолият юритувчи маҳаллий тренерларни тайёрлаш;

– **“яшил” ўсиш чораларини режалаштириш, амалга ошириш** борасида маҳаллий давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг салоҳиятини ошириш бўйича семинарлар ташкил қилиш.

Шунингдек, **“яшил” иқтисодиёт мавзуларини** таълим муассасаларининг **тегишли ўқув дастурларига киритиш** ҳамда олий таълим муассасаларида **“яшил” иқтисодиёт ва барқарор бизнес** бўйича мутахассисларни тайёрлаш режалаштирилган.

10. Барча иссиқхона газларини қамраб олувчи Иқлим ўзгариши соҳасида **мониторинг, ҳисобот бериш ва текширишнинг** замонавий тизими (MRV) йўлга қўйиш ишлари амалга оширилади.

MRV тизими доирасида иссиқхона газларининг барча манбалари устидан доимий мониторинг ўрнатилади ва уларнинг **эмиссиясини қисқартириш бўйича чора-тадбирлар** белгилаб борилади.

BOG‘LANISH UCHUN

O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi

MAS‘UL DEPARTAMENT

Yashil iqtisodiyotga o‘tish
va rivojlantirishni muvofiqlashtirish boshqarmasi

MUALLIFLAR

Islamov Shoxzod
Mirzayev Bexruz

TELEFON

(998 71) 203 5050

ELEKTRON MANZIL

green@imv.uz

MANZIL

Istiqlol 29, Toshkent, 100017, O‘zbekiston

Ushbu hisobot O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qaroriga muvofiq tayyorlandi.